

Date: 06 May 2026

IKKINCHI JAHON URUSHI YAKUNI VA SOVUQ URUSHNING BOSHLANISHI, IKKILAMCHI DUNYO TARTIBINING SHAKLLANISHI

Miryoqubov Mirjalol

University of Business and Science universiteti ijtimoiy-fanlar va raqamli
texnologiyalar fakulteti tarix yo'nalishi 22-02- guruh-4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqola Ikkinchi jahon urushining (1939–1945) yakunlanishi va sovuq urushning (1947–1991) boshlanishining sabablari, bosqichlari va oqibatlarini kompleks tahlil qiladi. Tadqiqotda urushdan keyingi xalqaro munosabatlarning ikkilamchi (bipolyar) tuzilishga o'tish jarayoni, ittifoqchilar orasidagi munosabatlarning keskinlashuvi, "temir parda" tushishi va yangi dunyo tartibining shakllanishi yoritiladi. Maqolada Yalta va Potsdam konferensiyalari, Trumen doktrinasi, Marshall rejasi, NATO va Varshava shartnomasi kabi muhim voqealar va hujjatlar, shuningdek, yadro qurollari poygasi va global bloklar qarshiligi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi — ushbu tarixiy jarayonlarning zamonaviy xalqaro munosabatlarga ta'sirini aniqlash va ularning sabab-oqibat bog'liqligini ochib berishdir.

Kalit so'zlar: Ikkinchi jahon urushi, sovuq urush, ikkilamchilik (bipolyarlik), "temir parda", Yalta va Potsdam konferensiyalari, Trumen doktrinasi, Marshall rejasi, NATO, Varshava shartnomasi, yadro qurollari poygasi, proksi-urushlar, ideologik ziddiyat.

Kirish. XX asr insoniyat tarixidagi eng qonli va vayronkor asrlardan biri bo'lib, uning ikkinchi yarmi ikki global harbiy konflikt va ulardan keyin kelgan uzun muddatli global kuchlar qarshiligi bilan xotiralandi. Ikkinchi jahon urushi (1939–1945) insoniyat tarixidagi eng katta fojiali voqea bo'lib, unda 60 dan ortiq davlat qatnashib, 70 milliondan ortiq odam halok bo'ldi, minglab shaharlar va qishloqlar vayron bo'ldi. Bu urush nafaqat harbiy, balki ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy jihatdan butun dunyoni tubdan o'zgartirdi.

Urushning tugashi bilan bir vaqtda yangi, noan'anaviy va oldingisidan tubdan farq qiluvchi ziddiyat — sovuq urush boshlandi. Sovuq urush Ikkinchi jahon urushida fashizmga qarshi kurashda birgalikda jang qilgan ikki kuchli ittifoqchi — AQSh va Sovet Ittifoqi o'rtasidagi qarshilikni ifodalaydi. Bu qarshilik an'anaviy harbiy urush shaklini olmagan bo'lsa-da, u butun dunyoni ikki qarama-qarshi harbiy-siyosiy, iqtisodiy va ideologik blokka bo'lib ketishiga olib keldi.

Sovuq urush nima uchun "sovuq" deb atalgan? Bu nom uning an'anaviy issiq urushdan, ya'ni to'g'ridan-to'g'ri harbiy to'qnashuvdan farqini ko'rsatadi. Ikki super davlat o'rtasidagi ziddiyat asosan siyosiy manevrlar, iqtisodiy bosim, qurol-yarog' poygasi, josuslik faoliyati va uchinchi davlatlardagi proksi-urushlar orqali olib borildi. Biroq bu "sovuqlik" har doim ham tinchlikni anglatmagan — Karib inqirozi (1962) kabi voqealar dunyoni yadro urushining chetidan qaytarib turdi.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, sovuq urush davridagi voqealar va jarayonlar hozirgi kunda ham xalqaro siyosat, iqtisodiy tuzilmalar va davlatlar o'rtasidagi ishonch (yoki ishonchsizlik) munosabatlariga ta'sir qilmoqda. Xususan, Ukrainadagi hozirgi voqealar sovuq

Date: 06 May 2026

urushdan keyingi xavfsizlik arxitekturasining zaifliklarini ko'rsatmoqda va yangi dunyo tartibining shakllanishini talab qilmoqda.

Ushbu maqolaning maqsadi Ikkinchi jahon urushining qanday qilib tugashi va uning o'rnini qanday qilib sovuq urush egallashi jarayonini ilmiy-analitik yondashuv bilan yoritib berishdir. Tadqiqotda quyidagi vazifalar amalga oshiriladi:

- Ikkinchi jahon urushining yakunlanishining harbiy-siyosiy oqibatlarini tahlil qilish;
- Urushdan keyingi dunyo tartibining shakllanishidagi Yalta va Potsdam konferensiyalari rolini baholash;
- Sovuq urushning boshlanish sabablarini (traditsionalist, revizionist va post-revizionist yondashuvlar asosida) tahlil qilish;
- Ikkilamchi dunyo tartibining xususiyatlari va uning global xavfsizlik tizimiga ta'sirini aniqlash.

1. Ikkinchi Jahon Urushining Yakunlanishi va Yangi Kuchlar Muvozanatining Shakllanishi

1.1. Urushning So'nggi Bosqichlari va Fashizmning Mag'lubiyati Ikkinchi jahon urushining so'nggi bosqichida ittifoqchi davlatlarning harbiy muvaffaqiyatlari fashizmning mag'lubiyatiga olib keldi. 1944-yil o'rtalarida Sovet qo'shinlari Markaziy va Janubi-sharqiy Yevropani ozod qilishga kirishdi . 1945-yil 25-aprelda sovet va Amerika qo'shinlari Germaniyaning Elba daryosida uchrashdi, bu ittifoqchilar orasidagi harbiy hamkorlikning ramziy lahzasi bo'ldi .

1945-yil 2-mayda Sovet qo'shinlari Berlinga kirib, unni ishg'ol qildi. Adolf Gitler o'zini o'ldirdi . 8-maydan 9-mayga o'tar kechasi Berlin yaqinidagi Karlshorstda Germaniya oliy qo'mondonligi vakillari fashistlar Germaniyasining Ikkinchi jahon urushida so'zsiz taslim bo'lganligi haqidagi hujjatga imzo chekdi . 9-may — G'alaba kuni sifatida nishonlanadi.

Tinch okeanidagi harbiy harakatlar ham shu davrda yakunlandi. AQSh 1945-yil 6-avgustda Xirosima va 9-avgustda Nagasaki shaharlariga atom bombalarini tashladi. Natijada 102 mingga yaqin kishi halok bo'ldi, minglab kishi radiatsiya bilan zaharlandi . 1945-yil 8-avgustda SSSR Yaponiyaga urush e'lon qildi va 9-avgustda harbiy harakatlarni boshladi. Yaponiya 1945-yil 2-sentyabrda so'zsiz taslim bo'ldi va shu tariqa Ikkinchi jahon urushiga yakun yasaldi .

1.2. Ko'p qutblilikdan Ikkilamchilikka O'tish

Ikkinchi jahon urushi tugagach, xalqaro munosabatlarning tuzilishi tubdan o'zgardi. Urushgacha davrda mavjud bo'lgan ko'p qutblilik (multi-polyarlik) tizimi, unda AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya, Fransiya, Yaponiya, Italiya va SSSR kabi yetta katta davlat ta'sir ko'rsatgan, urush natijasida parchalandi . Urush Yevropaning ko'pgina davlatlarini iqtisodiy va harbiy jihatdan zaiflashtirdi, ularning mustamlaka imperiyalari parchala boshladi .

Natijada dunyo sahnesiga ikki yangi super davlat — AQSh va SSSR chiqdi. Ikkisi ham urushdan kam zarar ko'rgan, tez sanoatlashtirilgan va eng kuchli davlatlarga aylangan edi . Bu o'zgarish ikkilamchi (bipolyar) dunyo tartibining shakllanishiga olib keldi, bunda AQSh (kapitalistik ideal) va SSSR (kommunistik ideologiya) global kuchning asosiy qutblari bo'ldi .

Ilmiy adabiyotlarda bu jarayonni tushuntirish uchun uchta asosiy yondashuv mavjud:

- Traditsionalistlar sovuq urushning boshlanishini asosan SSSRning kengayish siyosati va Sharqiy Yevropani bosib olishi bilan izohlaydi .

Date: 06 May 2026

- Revizionistlar esa AQShni asosiy aybdor deb hisoblashadi, chunki urushdan keyin SSSR iqtisodiy jihatdan zaif edi va yangi ziddiyatga jur'at eta olmasdi .

- Post-revizionistlar ikkala tomani ham ayblamaslikni taklif qiladi, chunki ikkilamchi tuzilma o'z-o'zidan ziddiyatni keltirib chiqaradi — har ikki kuch o'z ta'sir doirasini kengaytirishga majbur edi .

2. Urushdan Keyingi Dunyo Tartibining Shakllanishi: Yalta va Potsdam Konferensiyalari

2.1. Yalta Konferensiyasi (1945-yil 4–11-fevral)

Urushdan keyingi dunyo tuzilishi bo'yicha kelishuvlarga erishish uchun ittifoqchilar bir necha muhim konferensiyalar o'tkazdi. Yalta konferensiyasi 1945-yil 4-11-fevral kunlari Sovet Ittifoqida bo'lib o'tdi. Unda uch katta ittifoqchi davlat rahbari — AQSh prezidenti Franklin D. Ruzvelt, Buyuk Britaniya bosh vaziri Uinston Cherchill va Sovet Ittifoqi rahbari Iosif Stalin ishtirok etdi .

Yaltada qabul qilingan asosiy qarorlar quyidagilardan iborat edi:

- Germaniyani to'rtta okkupatsiya zonasiga (AQSh, SSSR, Buyuk Britaniya va Fransiya) bo'lish;

- Birlashgan Millatlar Tashkilotining (BMT) tashkil etilishi;

- Sharqiy Yevropada erkin saylovlar o'tkazilishi haqidagi va'da .

Biroq konferensiya davomida ziddiyatlar allaqachon sezilarli edi. Xususan, Sharqiy Yevropaning kelajagi bo'yicha kelishmovchiliklar mavjud edi — SSSR bu mintaqada o'z ta'sirini kengaytirishni istagan, AQSh va Buyuk Britaniya esa o'zini o'zi belgilash va demokratik saylovlarni talab qilgan .

2.2. Potsdam Konferensiyasi (1945-yil iyul-avgust)

Ruzveltning 1945-yil aprelda vafotidan so'ng uning o'rnini egallagan Garri Trumen Potsdam konferensiyasida Stalin va Cherchill (keyincha Clement Attli) bilan uchrashdi. Bu vaqtda urushdavri ittifoqligi allaqachon yorilayotgan edi .

Potsdam konferensiyasida quyidagi masalalar ko'rib chiqildi:

- Germaniyaning demilitarizatsiyasi va demokratiyalashuvi;

- Germaniyaning hududiy yaxlitligi masalasi;

- Sovet Ittifoqining Yaponiyaga qarshi urushga kirishi .

Konferensiya rasmiy ravishda Germaniya va Berlinni bo'lishni tasdiqladi, biroq muhit Yaltadagidan ancha qarama-qarshi edi. AQSh SSSRning Sharqiy Yevropadagi kengayishidan tobora xavotirga tushdi, Stalinning Polsha, Vengriya va boshqa Sharqiy blok davlatlarida erkin saylovlarga yo'l qo'ymagani ikki kuch o'rtasidagi ziddiyatni chuqurlashtirdi .

3. Sovuq Urushning Boshlanishi: Sabablar va Bosqichlar

3.1. "Temir Parda" Nutqi va Ziddiyatning Rasmiy E'loni

Sovuq urushning boshlanishi rasman 1946-yil 5-mart kuni, Uinston Cherchill o'zining Fulton (AQSh)dagi mashhur "Temir parda" nutqini so'zlagan payt hisoblanadi . Cherchill nutqida quyidagilarni ta'kidladi:

> "Baltiqdagi Shtettindan Adriatikadagi Triestgacha temir parda qit'a bo'ylab cho'zildi... Yevropaning barcha sharqiy davlatlarida... kommunistik partiyalar hukmronlikka o'tib, chegarasiz totalitar boshqaruvga o'tib oldilar."

Date: 06 May 2026

Bu nutq G'arbning SSSRga nisbatan rasmiy siyosatini belgilab berdi. Bir haftadan so'ng I.V. Stalin "Pravda"ga intervyusida Cherrhillni Gitler bilan bir qatorga qo'ydi va uni G'arbni SSSR bilan urushga chaqirganlikda aybladi .

3.2. Trumen Doktrinasini va "Sarlash" Strategiyasi

1947-yil mart oyida AQSh prezidenti Garri Trumen Kongressga murojaat qilib, Trumen doktrinasini e'lon qildi. Unga ko'ra, AQSh kommunistik kengayish tahdidiga duchor bo'lgan har qanday davlatni qo'llab-quvvatlashga tayyor edi . Bu siyosat "sarlash" (containment) strategiyasining asosini tashkil etdi .

Trumen doktrinasini AQShning tashqi siyosatida burilish nuqtasi bo'ldi. Ilgari izolyatsionistik siyosat olib borgan AQSh endi butun dunyo bo'ylab kommunistik kengayishni to'xtatish uchun aralashuvga majbur bo'ldi. Bu doktrina Gretsiya va Turkiyaga yordam ko'rsatish orqali amalga oshirildi .

3.3. Marshall Rejasi va Iqtisodiy Qarshilik

1947-yilda AQSh davlat kotibi Jorj Marshall tomonidan taklif qilingan Marshall rejasi (rasman "Yevropa qayta qurish dasturi") urushdan vayron bo'lgan Yevropa davlatlariga iqtisodiy yordam ko'rsatishni maqsad qilgan . AQSh bu dasturni nafaqat gumanitar yordam, balki kommunistik kengayishni oldini olish vositasi sifatida ham ko'rdi .

Sovet Ittifoqi Marshall rejasini Amerika imperializmining shakli deb baholadi va o'z nazoratidagi Sharqiy Yevropa davlatlariga bu yordamni qabul qilishni taqiqladi . Natijada Yevropa iqtisodiy jihatdan ikki qismga bo'linib ketdi — G'arbiy Yevropa tez tiklandi va AQSh bilan mustahkam aloqalar o'rnatdi, Sharqiy Yevropa esa SSSR nazoratida qoldi.

4. Ikkilamchi Dunyo Tartibining Mustahkamlanishi: Harbiy Bloklar va Yadro Qurollari Poygasi

4.1. NATO va Varshava Shartnomasi

Sovuq urush davrida dunyo ikki qarama-qarshi harbiy-siyosiy blokka bo'linib ketdi:

Shimoli-Atlantika Shartnomasi Tashkiloti (NATO) 1949-yil 4-aprelda tashkil etildi. Bu AQSh, Kanada va bir qator G'arbiy Yevropa davlatlari o'rtasidagi kollektiv mudofa'a pakt bo'lib, bir a'zoga hujum qilinganda barcha a'zolar javobgarlikni o'z zimmlariga oladilar . NATOning tashkil etilishi AQShning an'anaviy harbiy ittifoqlardan qochish siyosatidan voz kechishini anglatdi va ikki qutb o'rtasidagi ziddiyatning yanada chuqurlashuvini ko'rsatdi .

Varshava Shartnomasi 1955-yilda Sovet Ittifoqi va uning satellite davlatlari tomonidan imzolandi. Bu NATOga javoban yaratilgan kollektiv mudofa'a shartnomasi bo'lib, ikkilamchi dunyo tartibining harbiy jihatdan mustahkamlanishini anglatdi .

4.2. Yadro Qurollari Poygasi va "O'zaro Kafolatlangan Halokat" (MAD)

Ikkinchi jahon urushining eng muhim oqibatlaridan biri — yadro qurolining paydo bo'lishi. AQSh 1945-yilda atom bombasini yaratgan bo'lsa, SSSR 1949-yilda o'zining birinchi atom bombasini sinab ko'rdi . Bu voqea yadro qurollari poygasini boshlab berdi.

1952-yilda AQSh vodorod bombasini yaratdi, SSSR esa 1953-yilda o'z vodorod bombasini sinab ko'rdi . Bu qurollar poygasi "O'zaro Kafolatlangan Halokat" (Mutually Assured Destruction — MAD) konsepsiyasining shakllanishiga olib keldi. Bu konsepsiyaga ko'ra,

Date: 06 May 2026

to'g'ridan-to'g'ri harbiy to'qnashuv ikki super davlatning ham halokatiga olib kelar edi, shuning uchun to'g'ridan-to'g'ri urush boshlash xavfi minimallashtirildi .

Biroq bu "tinchlik" nisbiy edi — super davlatlar uchinchi davlatlardagi proksi-urushlar orqali o'zaro raqobatini davom ettirdilar.

5. Sovuq Urushning Eng Keskin Bosqichlari va Inqirozlar

5.1. Berlin Blokadası (1948–1949)

1948-yilda SSSR G'arbiy Berlinni blokirovka qildi, chunki G'arbiy zonlarda nemis markasining joriy etilishi uning sharqiy Germaniyadagi nazoratiga tahdid solgan edi . AQSh, Buyuk Britaniya va Fransiya blokadaga javoban Berlin havo ko'prigini (Berlin Airlift) tashkil etdi. Deyarli bir yil davomida g'arbiy ittifoqchilar G'arbiy Berlin aholisiga oziq-ovqat, yoqilg'i va boshqa zaruriy mahsulotlarni havo orqali yetkazib berishdi .

Berlin blokadası sovuq urushning birinchi jiddiy inqirozi bo'lib, ikki qutb o'rtasidagi ziddiyatning amaliy ifodasi edi. Bu voqea Germaniya va Berlining sharq va g'arb qismlariga bo'linishini mustahkamladi .

5.2. Koreya Urushi (1950–1953)

1950-yilda Sovetlar tomonidan qo'llab-quvvatlangan Shimoliy Koreya Janubiy Koreyaga bostirib kirdi . Bu sovuq urushning birinchi yirik proksi-urushi bo'lib, unda AQSh BMTning bayrog'i ostida Janubiy Koreyani himoya qildi, SSSR va Xitoy esa Shimoliy Koreyani qo'llab-quvvatladi.

Koreya urushi sovuq urushning xarakterini aniqlab berdi — super davlatlar to'g'ridan-to'g'ri to'qnashmagan holda uchinchi davlatlarda o'zaro raqobat olib borishdi.

5.3. Karib Inqirozi (1962)

1962-yil oktyabrda Sovet Ittifoqi Kubada yadro raketalarini joylashtirishi dunyoni yadro urushining chetiga olib keldi . AQSh prezidenti Jon F. Kennedi Kuba atrofida "dengiz blokadası" e'lon qildi va SSSRdan raketalarni olib tashlashni talab qildi.

Karib inqirozi sovuq urushning eng yuqori cho'qqisi bo'lib, insoniyat tarixida birinchi marta yadro urushining haqiqiy xavfi paydo bo'ldi. Inqirozning hal etilishi "o'zaro kafolatlangan halokat" konsepsiyasining amaliy tasdig'i bo'ldi — ikki super davlat o'zaro vayronkor urushdan qochish uchun kelishuvga erishdi.

5.4. Vyetnam Urushi

Vyetnam urushi AQShning kommunistik kengayishni to'xtatishga qaratilgan uzoq muddatli aralashuvi bo'lib, 1950-yillarning oxiridan 1975-yilgacha davom etdi . Bu urush AQSh uchun iqtisodiy va siyosiy jihatdan og'ir oqibatlarga olib keldi va sovuq urushning eng uzoq va qonli proksi-urushlaridan biri bo'ldi.

6. Sovuq Urushning Tugashi va Ikkilamchi Tuzilmaning Parchalanishi (1985–1991)

6.1. Gorbachyovning "Qayta Qurish" va "Ochiqlik" Siyosati

1985-yilda SSSR rahbari Mixail Gorbachyov hokimiyatga kelib, "qayta qurish" (perestroyka) va "ochiqlik" (glasnost) siyosatini e'lon qildi . Bu siyosatlar natijasida Sovet Ittifoqining ichki va tashqi siyosatida tubdan o'zgarishlar yuz berdi.

Gorbachyovning siyosati quyidagi omillarni o'z ichiga oldi:

- Iqtisodiy islohotlar va bozor iqtisodiyotiga o'tishga urinishlar;

Date: 06 May 2026

- Siyosiy pljuralizm va erkinliklarni kengaytirish;
- Tashqi siyosatda "yangi fikrlash" va G'arb bilan munosabatlarni yaxshilash .

6.2. Sharqiy Yevropadagi Inqiloblar va Berlin Devorining Buzilishi

1989-yilda Sharqiy Yevropadagi ko'pgina kommunistik rejimlar ag'darildi. 1989-yil noyabrda Berlin devori buzildi — bu sovuq urushning eng ko'zga ko'ringan ramzining halokati edi . Berlin devorining buzilishi Germaniyaning qayta birlashuviga olib keldi va ikkilamchi dunyo tartibining fizikaviy chegaralarini yo'q qildi.

6.3. SSSRning Parchalanishi va Sovuq Urushning Yakuni

1991-yil 1-iyulda Varshava shartnomasi o'z faoliyatini tugatdi va shu vaqtdan boshlab sovuq urushning tugaganini hisoblash mumkin . 1991-yil avgustida SSSR parchalandi va sovuq urush butunlay yakunlandi .

Sovuq urushning tugashi ikkilamchi dunyo tartibining o'z-o'zidan parchalanishini ko'rsatdi. Biroq bu jarayon oson bo'lmadi — ko'plab post-sovet mamlakatlarida iqtisodiy va siyosiy inqirozlar yuz berdi, yangi mustaqil davlatlar shakllandi.

7. Xulosa va Zamonaviy Xalqaro Munosabatlarga Ta'siri

Ikkinchi jahon urushining yakuni va sovuq urushning boshlanishi XX asr tarixining eng muhim burilish nuqtalaridan biri bo'ldi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, bu jarayonlar faqat harbiy voqealar emas, balki chuqur iqtisodiy, siyosiy va ideologik ziddiyatlarning natijasi edi.

Asosiya xulosalar:

1. Ikkilamchi tuzilma o'z-o'zidan ziddiyatli edi. Post-revizionist yondashuv asosida aytish mumkinki, ikkilamchi dunyo tartibi o'z-o'zidan super davlatlar o'rtasidagi raqobatni keltirib chiqardi. Har ikki kuch o'z ta'sir doirasini kengaytirishga majbur edi, bu esa ziddiyatlarni muqarrar qildi .

2. Ideologik ziddiyat asosiy omil bo'ldi. Kapitalizm va kommunistik tizim o'rtasidagi tubdan farqli dunyoqarashlar ziddiyatning chuqurligini ta'minladi .

3. Yadro qurollari poygasi nisbiy barqarorlikni ta'minladi. "O'zaro kafolatlangan halokat" konsepsiyasi to'g'ridan-to'g'ri yadro urushini oldini oldi, biroq proksi-urushlar va mintaqaviy ziddiyatlarni keltirib chiqardi .

4. Sovuq urush oqibatlari hozirgi kunda ham seziladi. NATOning kengayishi, Rossiya va G'arb o'rtasidagi ziddiyatlar, post-sovet mamlakatlaridagi siyosiy inqirozlar — bularning barchasi sovuq urush merosining davomi.

Zamonaviy xalqaro munosabatlarda sovuq urush davridan olingan saboqlar muhim ahamiyatga ega. Xususan, zamonaviy ko'p qutblilik (multi-polyarlik) tizimida AQSh, Xitoy, Rossiya, Yevropa Ittifoqi va boshqa kuchlar o'rtasidagi raqobat sovuq urushdan farqli ravishda murakkabroq xarakterga ega. Biroq ikkilamchi davrning asosiy darsi — kuchli quroliiy poygalar va bloklar qarshiligi global barqarorlikka tahdid solishi — hozirgi kunda ham o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ikkinchi Jahon urushi — Vikipediya (O'zbekcha)
2. Sovuq urush — Vikipediya (O'zbekcha)
3. The Origins of the Cold War: A Shift to Bipolarity — polsci.institute
4. The Cold War, Bipolarity Structure and the Power Vacuum — Journal of Global Peace and Conflict
5. The Cold War and Bipolarization of International System — iarconsortium.org
6. A Review of the Cold War: Ideological Conflict, Global Tension, and Lasting Impact — CliffsNotes
7. The Cold War and Post-Cold War and Armed Conflicts — Warsaw School of Economics
8. Timeline of the Cold War — Truman Library
9. Cold Conflict — National WWII Museum
10. 5 Key Cold War Events — Norwich University
11. Cold War: Summary, Combatants, Start & End — History.com
12. 2 sentabr – Ikkinchi jahon urushi tugagan kun — scocenter.uz
13. Ikkinchi jahon urushidan song xalqaro munosabatlar — SlideShare
14. Ikkinchi jahon urushi vaqtlarida xalqaro munosabatlar — oefen.uz

